

Kovács Ágnes:

Bukovinai székely mesemondók

Az első bukovinai székely mesegyűjteményt, amelyről tudunk, László István istensegítsi plébános állította össze. Ebből mindössze egyetlen mesét ismerünk, amelyet *Benedek Elek*nek ajándékozott, aki ifjú újságíróként 1883 tavaszán részt vett az aldunai telepítésben, s akiről köztudomású, hogy maga is kisbaco-ni, háromszéki székely parasztgazda fia volt.¹ „Péter és Pál” meséje „csángó mese” megjelöléssel vagy enélkül végigvonul *Benedek Elek* mesekötetein a *Székely Tündérszágtól* (1885) napjainkig, s nyilvánvalóan inkább a meseíró, mint a névtelen székely mesemondó stílusjegyeit hordozza magán.

1887-ben keletkezett *Zsidó Domokos* bukovinai székely származású pancsovai vámmellenőr 9 meséből álló hertelendyfalvi gyűjteménye, amelyben a gyűjtés helyén és idején kívül a mesemondók neve is fel van tüntetve.² A feljegyzés a gyűjtő sajátos bukovinai székely stílusában készült, jóízű székelyes fordulatokat tartalmaz, de a mesemondók egyéni stílusjegyeit nem tükrözi, személyiségükről, repertoárjukról, mesemondásuk körülményeiről sem közöl észrevételeket. *Zsidó Domokos* mesemondói között szerepel Kovács Márton is, *Penavin* Olga két kiemelkedő vojlovicai mesemondójának, Kovács Juli néninek és Erős Teréznek az apja illetve a nagyapja.³ Közölt meséjéből kitűnik, hogy ő is jelentős mesemondó volt. Egyéniségének, mesemondásának, mesekincsének a nyomait érdemes volna tovább kutatni mind a családban, mind a hertelendyfalvi székelyek között.

Kolumbán Samu olasztelki székely család leszármazottja volt. A 19. sz. 90-es éveiben, dévai tanárkodásának ideje alatt gyűjtött a Dévára települt bukovinai székelyek között.⁴ Mesegyűjtésének terjedelmét nem ismerjük. Hét szövegét — akárcsak *Zsidó Domokos* kilenc meséjét — *Berze Nagy János* hagyatékából közli 1960-ban *Banó István* és *Dömötör Sándor*.⁵ Mint a mesékhez fűzött megjegyzésekből tudjuk, a kéziratban nincs feltüntetve sem az elmondó neve, sem a gyűjtés helye és ideje, sőt még a gyűjtő neve sem. Ezek részben a *Berze Nagy Magyar Népmesetípusok* c. munkájában találhatók meg, amelyben mind a *Zsidó Domokos* 9, mind a *Kolumbán Samu* 7 meséjét feldolgozta, a mesemondók neve azonban itt sem szerepel.⁶ Tudunk róla, hogy *Kolumbán Samu* mesegyűjteményét *Benedek Elek*nek is elküldte, s ő egyes darabjait fel-

¹ *Benedek Elek* 1920. II. 17–22. a B. E. halálának 50-ik évfordulójára megjelent ún. 2. kiadás (1979) csupán az ifjú korról szóló első részt tartalmazza, a bukovinai székelyek aldunai telepítéséről már nincsen benne szó. Az aldunai telepítésről ld. még *Nagy György* 1883. és a telepítésben ugyancsak résztvevő *Szádeczky Lajos* 1927, továbbá *Sebestyén Ádám* 1972. 45–47.

² *Berze Nagy János* 1960. 93–117; *Zsidó Domokos* bukovinai székely voltát *Forrai Ibolyától* tudom.

³ *Penavin Olga* 1984. II. 7., 9.

⁴ *Berze Nagy János* 1960. 15–16.

⁵ *Berze Nagy János* 1960. 16–61.

⁶ *Berze Nagy János* 1960. 213; *Berze Nagy János* 1957. II. 714–715. A mesék kivonatait és a hozzájuk tartozó további adatokat ld. az itt felsorolt mesetípusoknál.

is vette a *Székely mesemondóba* és újramesélte a *Magyar mese- és mondavilág* köteteiben,⁷ de nem tünteti fel, hogy mely mesék származnak *Kolumbán* Samutól, a folklórkutatás feladata lesz a gyűjtemény tartalmának a megállapítása, és azon belül a dévai csángó népmesék azonosítása.

Berze Nagy János maga is gyűjtött pancsovai hadifogsága idején (1919) 3 mesét Bogos István „sándoregyházi csángó”-tól, kinek „szülei bukovinai születe-
tésűek”. A gyűjtés kézírata azonban fájdalom, nem maradt ránk, csak a mesék tartalmi kivonatait ismerjük *Magyar népmesetípusok* c. munkából.⁸ Ezek után ítélve Bogos jó mesemondó volt, érdemes lenne élete, meséi újabb változatai után érdeklődni Sándoregyházán.

A bukovinai székely mesegyűjtés első szakaszából (1883—1919) tehát összesen 20 mesét ismerünk. 17-et székely mesegyűjtők feljegyzésében Arany János útbaigazításai szerint megírva, — aki azt kívánta a mesegyűjtőktől, hogy jó paraszti mesemondókhoz hasonlóan írják le, írják meg a hallott meséket —, 3-at csupán tartalmi kivonat formájában. A szövegekkel kapcsolatban minden ma magától értetődőnek számító további adat, a mesemondó neve, életkora, foglalkozása, a gyűjtés színhelye, időpontja ajándékszámba megy. Egykorú feljegyzéseink nemigen vannak,⁹ de a közvetett emlékezet, sőt a legidősebbeknél még a közvetlen alapján is rekonstruálható a mese élete és a mesemondó szerepe a századfordulón az öt bukovinai székely községben.

A két világháború közötti időszakból csupán elszórt szöveggözlésekről tudunk, ezek nagy részét azonban nem tartja számon a magyar folklórkutatás. A legjelentősebbet, Kodály Zoltán közleményét és fejtegetéseit Árgirus nótájáról (1921) mesekutatásunk nem aknázza ki kellőképpen. Ennek a korszaknak a mesemondóiról, meseanyagáról legtöbbet talán a kéziratos halottaskönyvekből, a virrasztókba illő énekek, mesék, mondák és tanulságos történetek e népi gyűjteményeiből és egyéb népi kéziratokból tudhatnánk meg. Forrai Ibolya vizsgálatai szerint, az öt román környezetben élő bukovinai székely faluban igen nagy értéke volt a magyar nyelvű könyveknek — különösen 1920 után —, mivel nehezen jutottak hozzá. A könyvek mellett, részben azok pótlására, fontos szerepük volt a népi kéziratoknak, melyekben magyarul jól író, írogatni szerető parasztemberek különböző történeti eseményeket, történeteket, meséket, népdal-szövegeket stb. jegyezték fel, vagy másoltak ki könyvekből. Ezeket a kéziratos füzeteket, erős kendercérnával könyv alakúra összevarrt füzetkötegeket ugyanúgy adták, vették, cserélték, kölcsönözték, mint magukat a könyveket. Számbavételük, közgyűjteményben való elhelyezésük megindult, de távol van még a megnyugtató befejezéstől (ld. pl.: Pintyer Feri Marcika, vagyis László Márton halottaskönyveivel kapcsolatban Dégh Linda, *Andrásfalvy* Bertalan és *Fábrián* Margit megállapításait, s magának a halottaskönyvnek a Néprajzi Múze-

⁷ Berze Nagy János 1960. 15., Benedek Elek 1894—96⁴. V/2. 270.

⁸ Berze Nagy János 1957. II. 714. „Kakasel”, „A kíváncsi asszony”, „A soknevű katona”. A mesék kivonatát és a hozzájuk tartozó további adatokat ld. a megfelelő típusszámoknál.

⁹ U. Kerékgyártó Adrienne bibliográfiát állított össze a bukovinai székelyekről szóló cikkek-ről a Temeswarer Zeitung, a Vasárnapi Újság, a Pester Lloyd, a Máramaros, a Kalauz és a Kolozsvári Lap c. hírlapok cca 100 évvel ezelőtt megjelent évfolyamaiból. Ezek között mese-szöveg, vagy mesemondásra való utalás emlékezete szerint nincsen. A bibliográfia előreláthatólag a Néprajzi Közleményekben jelenik meg az 1984-es évfolyamban. U. K. A. értékes felvilágosítást azúton is hálásan köszönöm.

um kéziratgyűjteményében elhelyezett példányait¹⁰). Sokat várunk ezen a területen *Forrai Ibolya* vizsgálataitól.¹¹

A bukovinai székelyek kultúrája iránt való nagy érdeklődés a 30-as években veszi kezdetét. Több fontos munka létrejöttét eredményezi s végső soron magát az áttelepítést is.¹² Külön fejezet illeti meg a bácskai éveket (1941–44), mert a néprajzi gyűjtés már ekkor elkezdődött, s ismét külön szakasz a magyarországi letelepülés után végzett gyűjtések hosszú sorát.¹³ A Bácskában eltöltött 4 éves időszakból számunkra a legfigyelemreméltóbb *Ortutay Gyula* mesegyűjteménye, amely kéziratban maradt ránk. A kéziratok jelenleg a Széchényi könyvtár kéziratgyűjteményében vannak feldolgozás alatt. A már rendezett anyag zárolt, számba vett egységei csak a család hozzájárulásával hozzáférhetők a kutatás számára.¹⁴

A Dunántúlon Tolna és Baranya, illetve a Duna-Tisza közén Bács-Kiskun megyékbe való letelepedés után *Ortutay Gyula* kezdeményezésére nagyszabású gyűjtés indult meg a bukovinai székelyek között a Néptudományi Intézet, majd az egyetemi folklore tanszék tagjai részvételével.¹⁵ A gyűjtések eredményeképpen létrejött munkák közül mese szempontjából *Dégh Linda* nagy terjedelmű kandidátusi disszertációja a legjelentősebb.¹⁶ Ennek anyagából csupán a mesék jelentek meg magyarul az UMNGy VIII–IX. köteteként *Kakasdi népmesék* címmel, a tanulmányrész csak németül ill. angolul olvasható nyomtatásban.¹⁷ A nagy gonddal, körültekintéssel készített, újszerű megfigyeléseket, megállapításokat tartalmazó mű minden a bukovinai székelyek mesekincsével, mesemondóival, meseéletével foglalkozó munka kiindulópontjává vált, s *Kakasdot* és a negyvenes évek végén, ötvenes évek elején ott élt mesemondókat világhírvé tette.

Dégh Linda disszertációjában a bukovinai székelyek történetének, valamint a mesemondó egyéniségvizsgálat-téma nemzetközi állásának bemutatása után négy kiemelkedő andrásfalvi személyiséget mutat be. Közülük három mesemondó, Palkó Józsefné, Andrásfalvi György és Sebestyén Lajosné a gyűjtés idején (1948–1956) a Tolna megyei Kakasdon élt, a negyedik, a halottaskönyv-

¹⁰ Dégh Linda 1962. 245–264, Andrásfalvy Bertalan 1973. 19–20, Fábián Margit 1983. (a kézírathoz a gyűjtő mellékel egy halottaskönyv-példányt is); EA 7401; EA 7791. A halottaskönyvek mellett kiemelkedő jelentőségük volt még a bukovinai székelyek történetéről szóló kéziratoknak, melyek szintén több példányban közkezen forogtak. Ezek egyike, a Sebestyén Ádámé 1972-ben meg is jelent a gyűjtéseit, megfigyeléseit tartalmazó sorozat első köteteként. A Gáspár Simon Antalé a személye köré tervezett monográfiának képezi részét — erről a továbbiakban esik majd szó — László János „A bukovinai székelyek története 1935-ig” című kéziratának egy példányát 1983-ban szerezte meg Forrai Ibolya a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára számára. Ambrus Vilmos „Istensegíts története” c. munkája ugyancsak a Néprajzi Múzeumban van (ltsz. EA 12 379) stb.

¹¹ A jelen írás elkészítése előtt hosszan elbeszélgettem a hadikfalvi székely származású folklórkutatóval, Forrai Ibolyával, bukovinai székely kutatásairól. Megfigyeléseit, tapasztalatait hozzájárulásával több helyen is felhasználom korábbi feltevéseim, megállapításaim alátámasztására, kiegészítésére, helyesbítésére. Kutatásainak egyik súlypontja a bukovinai székely írásbeliség vizsgálata, a füzetekből könyv alakúra formált paraszti kéziratok számba vétele, íróik személyének, a kéziratok könyvek létrejöttének, tartalmi összetételének, használatuknak, funkciójuknak a megállapítása. Erről szól doktori disszertációja is (F. I. 1985.). Forrai Ibolya hívta fel a figyelmet a népi kéziratok fontosságára, valamint fontosságuk megnövekedésére az első világháború utáni időszakban.

¹² Kis-Várday Gyula 1933; Oberding József György 1939; Mikecs László 1941; Sántha Alajos 1942. Az áttelepítésről; Németh Kálmán 1943; Belényesy Márta 1958, 21–23; Sebestyén Ádám 1972. 61–72; Bodor György 1975; Albert Gábor 1983. 295. f.

¹³ Ortutay Gyula 1947. 50–55; Belényesy Márta 1958. 3.; Dégh Linda 1955, 1960; Sebestyén Ádám 1976; Solymár Imre 1982. 55. ff. stb.

¹⁴ Vargha János szíves szóbeli közlése. A Bácskai Táj- és Népkutató Tábor nagymennyiségű kéziratanyagát a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára őrzi.

¹⁵ Dégh Linda 1962. 7. A közvetlenül a Magyarországra való letelepülés után végzett néprajzi gyűjtések kéziratosa anyaga részben a Néprajzi Múzeum, részben az ELTE Folklore Tanszéke Adattárában található. (Itt őrzik tudtommal Dégh Linda gyűjtéseinek egy részét is.)

¹⁶ Dégh Linda 1956.

¹⁷ Dégh Linda 1955, 1960, 1962, 1969.

író László Márton 1949-ben ugyancsak Tolna megyében Aparhanton meghalt. A vizsgált személyeknek megismerjük életük történetét, külső és belső tulajdonságait, beállítottságukat, repertoárjuk terjedelmét és jellegét, előadásmódjukat s az alkalmakat, melyeken meséiket elmondták, leírták egykori andrásfalvi, majd jelenlegi magyarországi lakhelyükön. Megismerkedünk egy kiemelkedő mesemondó családdal, melynek két tagja, Zaicz József és János — Palkó Józsefné apja és bátyja, ill. Andrásfalvi György nagyapja és nagybátyja —, bár a gyűjtés megkezdése előtt elhunytak, ma is számontartott személyiségek. Zaicz Józsefről, de különösképpen Zaicz Jánosról, a jövőmondóról később Sebestyén Ádám köteteiben is sokszor szó esik, mégis — úgy véljük — erről a fontos személyiségről, több jelentős mesemondó tanítómesteréről, keveset tudunk. Hasznosnak ígérkezik összegyűjteni a vele kapcsolatos emlékeket, ameddig még ezek elevenen élnek tanítványai és hallgatói emlékezetében. Dégh Linda itthoni látogatásai alkalmával már többekkel elbeszélgetett Zaicz Jánosról. Érdeklődéssel várjuk a róla tervezett cikket.

A disszertáció részletes leírást ad a kakasdiak mély vallásosságáról, mítikus világszemléletéről, ezzel jól megférő racionalizmusukról és nagyfokú tudásszomjukról, mely a könyvek megbecsülésében, valamint az olvasás és az írás szeretetében nyilvánul meg. Érthetővé válik ezáltal a könyvforrások: a vallásos népi olvasmányok, *Ponciánus históriája* és *Benedek Elek* meséinek beépülése régies vonásokat mutató szóbeli költészetünkbe, még az írástudatlan idősebb mesemondó asszonyok repertoárjába is.

Az *Ortutay* kezdeményezte magyarországi gyűjtési akciót a 48-as gyűjtés, az 1848-as szabadságharc emlékeinek összegyűjtésére indított e nagyarányú vállalkozás és egyéb feladatok háttérbe szorították, de *Dégh* Linda kakasdi munkájával csaknem egyidőben megindult a népnyelvi és népköltészeti gyűjtőmunka Jugoszláviában, a három bukovinai székelyek lakta aldunai községben is, Hertelendyfalván, Sándoregyházán és Székelykeven. *Penavin* Olga 1950 táján kezdte el a gyűjtést Hertelenden, mai nevén Vojlovicán, később bekapcsolódtak a munkába tanítványai, munkatársai is. A három falu történetéről, valamint népnyelvi gyűjtőmunkájukról rövid áttekintést ad *A jugoszláviai székely telepések nyelvatlasza* c. kötet bevezetője.¹⁸ A mesegyűjtésről, a mesemondók személyéről, a mesemondás körülményeiről, szerepéről a *Jugoszláviai magyar népmesék* I. és II. kötetének bevezetője¹⁹ közül figyelemreméltó adatokat, a szövegrészben pedig korszerű fonetikával lejegyzett, kitűnően elmondott meséket találunk. Az első kötet székely meseanyagának nagy része *Jékely* Zoltán feldolgozásában megjelent és közkedvelté vált meséskönyvként és iskolai olvasmányként is.²⁰ A közölt mesék alapját képező hangzó anyagot és a kéziratokat az újvidéki egyetem Magyar Tanszéke őrzi. Mivel sok és jó meseanyag került elő, s jelentős mesemondók, mesemondó családok váltak ismertté innen, úgy tudom, hogy *Penavin* Olga a gyűjtést folytatni kívánja.

A magyarországi bukovinai székely telepés falvakban a 60-as évektől a mesegyűjtést részben önkéntes gyűjtők, részben közülük kinőtt értelmiségiek folytatták. *Bosnyák* Sándor, *Kelemen* Zoltán és *Kóka* Rozália gyűjtését a Néprajzi

¹⁸ *Penavin* Olga — Matijevics Lajos 1978. 5–11.

¹⁹ *Penavin* Olga 1971, 1984. A Pancsova környékén élő bukovinai származású székelyek között Újváry Zoltán is gyűjtött 1966-ban Hertelendyfalván és Sándoregyházán. Anyagából 1968-ban dalokat és balladákat, 1975-ben egy farsangtemetést, Mátyásmondákat, és egy Szent László legendát közölt. Kiss Lajos aldunai székely népdalgyűjteménye Bodor Anikó gondozásában sajtó alatt van.

²⁰ Szélördög, 1971, 1977.

Múzeum Ethnológiai Adattára őrzi. Ezek közül Kelemen Zoltán gyűjteménye jelent meg csupán Dégh Linda bevezetőjével és jegyzeteivel a gyűjtő saját kiadásában.²¹ Forrai Ibolya gyűjteménye a gyűjtő birtokában van, jelenleg feldolgozás alatt áll. Sebestyén Ádám gyűjtéséből három kötet megjelent már a Tolna megyei Tanács Könyvtára kiadásában,²² a jelen negyedik kötet a befejező kötete a sorozatnak. Sebestyén Ádám az általa gyűjtött meséket 1977 óta évről évre beküldte az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázatra. A szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum és a budapesti Néprajzi Múzeum kéziratrábában tehát a teljes kéziratanyag is hozzáférhető.²³

A dévai csángók között Zsók Béla gyűjt, elsősorban népzenei anyagot, s csak másodsorban népi prózát is. Marosludasról és Déváról Sebestyén Ádámnak is vannak meséi sorozatunk harmadik és negyedik kötetében.²⁴ A kanadai székelyletelepeken Dégh Linda megkísérelte a mesegyűjtést, de eredménytelenül. Tapasztalatai szerint itt nem él már, s az emlékezetben sem őrzik a hagyományos népmesét.²⁵

A kéziratban őrzött gyűjtemények közül a Gáspár Simon Antalról szóló személyiség-monográfiát emelném ki. Meséit és hiedelemvilágát — feleségével együtt — Bosnyák Sándor rögzítette, dallamtudását Domokos Pál Péter és Mária leánya vette számba, ismeretes még ezen kívül számos kézírata: önéletírása, történeti munkája, halottaskönyve. Hitvilága bedolgozást nyert a Folklor Archívum sorozatában megjelent bukovinai székelyletelepek kötetekbe,²⁶ s megállapodás született arról, hogy nagyszabású ének- és daltudása, figyelemreméltó meserepertoárja — felesége meséivel együtt —, valamint nagy mennyiségű kéziratából egy válogatás az *Új Magyar Népköltési Gyűjtemény* sorozatában megjelenik.

A gazdag hiedelemvilágot látva Gáspár Simon Antal és felesége személyével, de a bukovinai származású székelyletelepekkel kapcsolatban általában is ismételtelen felmerül a hitvilág és a mitikus mesék viszonyának a kérdése, melyet a kakasdi mesemondókkal kapcsolatban már Dégh Linda is vizsgált. Az eddig összegyűlt anyag alapján benyomásunk az, hogy a szellemi kultúrának ez a két szférája bukovinai székelyletelepek vonatkozásban — ellentétben pl. a moldvai csángókkal — távolabb áll egymástól, mint gondolnánk. (Különösen a férfiaké.) Már a Bukovinában megindult polgárosodási folyamat, de Benedek Elek meséi-

²¹ Bosnyák Sándor EA 13 502; Kelemen Zoltán EA 13 445; Kóka Rozália EA 13 483; Kelemen Zoltán 1964.

²² Sebestyén Ádám 1979, 1981, 1983.

²³ Sebestyén Ádám a 70-es évek eleje óta gyűjt meséket magnetofonnal a bukovinai származású székelyletelepek között, elsősorban lakóhelyén, a Tolna megyei Kakasdon, de más, általuk lakott falvakban is. Kezdetben csak andrásfalvaiaktól gyűjtött, mivel maga is onnan való, de később arra törekedett, hogy a másik négy bukovinai székelyletelek faluból, Hadikfalváról, Józseffalváról, Istensegítről és Fogadistéről elszármazott mesemondói is legyenek. A magnetofonszalagról lejegyzett mesékből pályamunkák és *Bukovinai székelyletelek népmesék* címmel kötetek készültek. A pályamunkák és a kötetek anyaga csak részben azonos. A kéziratok különböző mesemondók meséit tartalmazzák Sebestyén Ádám lejegyzésében. Az első két kötet Fábián Ágostonné, családja és kis tanítványa meséit közli az elmondás sorrendjében. A harmadik és a negyedik kötetben andrásfalvi születésű mesemondók mellett hadiki, istensegítről és józseffalvi mesemondók is szerepelnek. A Balogh-Voigt-féle szabályzat (1974) alapján történő szöveggondozás a jegyzetek, a tájászó- és kifejezésmagyarázatok és a kísérőtanulmányok tudományos igényről tanúskodnak, amellet a kiadó népkönyvi szerepet is szán a köteteknek. Ezért jónak látta néhány kevésbé sikerült mese elhagyását. Ezek a kéziratokban természetesen még megtalálhatók.

²⁴ Zsók Bélával személyesen is beszéltem 1979. évi romániai tanulmányutam alkalmával (Hocópán Sándor 1982, 305.); ld. Sebestyén Ádám 1983, 151–255, 318–325 1985, valamint 1983-ban beküldött pályamunkáját (EA P 195/83. Feln.).

²⁵ Dégh Linda szóbeli közlése.

²⁶ Bosnyák Sándor 1977, 1984. Gáspár S. Antal és családja meséinek gyűjteménye a Néprajzi Múzeum Kéziratrábában található (Bosnyák Sándor 1961–62), egyházi énekeinek és népdalainak gyűjteménye, továbbá kéziratának egy része Domokos Pál Péter és Domokos Mária, ill. a Néprajzi Múzeum birtokában van, más részüket özvegye őrzi.

nek népszerűsége is²⁷ hozzájárulhatott mitikus mesék nagyfokú irodalomiasultságához, amely magyarországi életük évtizedei alatt tovább növekedett.

Szem előtt tartva Gáspár S. Antal olvasottságát, figyelemreméltó különbségeket fogunk tapasztalni az ő és a felesége meséi között ebben a vonatkozásban is. Nem kevésbé tanulságosnak ígérkezik a kiemelkedő istenségi származású paraszti személyiség vallási és egyéb ismereteinek, erkölcsi felfogásának, rendkívül gazdag dallamanyagának és kéziratának számbavétele.

A népmese szerepe az áttelepülés óta a magyarországi székelyek lakta falvakban is alaposan megváltozott. A negyvenes évek fordulóján Dégh Linda még Kakasdon élénk meseéletről talált. A mesemondás a virrasztóban úgyszólván elmaradhatatlan volt, s téli esteken családi, baráti, jó szomszédai körben is sűrűn sor került rá. Napjainkban *Sebestyén* Ádám mesemondóinak már jóval kevesebb alkalmuk van a mesemondásra — az egy Fábrián Ágostonné kivételével — s ha mesélnek is, akkor is részben gyerekeknek, de elég nagy még a mesemondók száma, s közülük többen is sok mesére emlékeznek még vissza.

Az aktív és a passzív, a gyakran mesélő és a meséit csak emlékezetben őrző mesemondók között jelentős a különbség az előbbiek javára. A mesemondót igénylő és őt örömmel figyelő különböző életkorú és nemű hallgatóság, a gyakori hétköznapi és ünnepi mesemondó alkalmak nagymértékben befolyásolják a mesék terjedelmét és jellegét, a mesemondói gyakorlat pedig a mesék formáját és a mesemondó kifejezőképességét teszi szebbé, jobbá. Az emlékezetben lapangó mese gyakran válik töredezetté, hiányossá. A székely mesemondókra jellemző színes, plasztikus mesenyelv elszürkül. Előtérbe kerülnek a népi olvasmányok. *Ponciánus históriája*, *Perrault*, *Grimm*, *Arany* László és *Benedek Elek* meséinek nyomai a legtöbb Magyarországon élő székely mesemondó meséiben a szemünkbe ötlenek.

A székelyek az egyik legnagyobb olvasmányműveltséggel rendelkező néprajzi csoport. Tudjuk, hogy körükben a *Szent Hilárius*, a *Gesta Romanorum*, *Heltai* Gáspár *Ezöpusi meséi* és *Ponciánus históriája*, *Gyergyai* (Gergei) Albert *Argirus széphistóriája*, valamint *Salamon és Markalf beszélgetései* évszázadok óta kedveltek.²⁸ A felsoroltakból Dégh Linda Andrásfalván elsősorban *Ponciánus históriájának* a jelenlétét hangsúlyozza.²⁹ Ehhez járulnak a Székelyföldön a 19. sz. óta a különböző népköltési gyűjtemények, *Kriza* János, *Arany* László, *Halász* Ignác, legfőképpen pedig *Benedek Elek* meséi. *Benedek Elek* meséinek beépülése a bukovinai székely szájhagyományba a *Magyar mese- és mondavilág*

²⁷ Dégh Linda 1962, 124—147; Lengyel Dénes 1974, 120. ff.; Kovács Ágnes 1982.

²⁸ A 40-es évek elején az KIE (Keresztyén Ifjúsági Egyesület) népfőiskolái, paraszti hallgatói részére olvasmányanyag összeállításával bízta meg Lengyel Dénest L. D. a Benedek Elek könyvtárában található népkönyvekből (Salamon és Markalf históriája, Szent Hilárius; utóbbiról ld. B. E. 1943, 101—110.) és az általa ismert székely meséi származékokból (Lázár Béla 1891; Kolumbán Samu 1895; 1901; Kodály Zoltán 1921; Hársing István 1926, stb.) kiindulva a következő népi olvasmányok kiadását javasolta és jórészt maga el is készítette: Bod Péter, Szent Hilárius 1943; Salamon és Markalf históriája, 1943; *Gesta Romanorum*, ford. Haller János 1943; *Heltai* Gáspár, Száz fabula, 1943; *Ponciánus históriája* 1944, (Szent Hilárius könyvek). A második világháború eseményei következtében a kis kötetek csak rövid ideig tölthették be a nekik szánt feladatot, de ma is jól tájékoztatnak a székely — elsősorban a református székely — könyvműveltség alapjairól. Itt is megköszönöm Morvay Péternek és Kovács Bálintnak az ügyben adott értékes felvilágosításukat.

²⁹ Dégh Linda (1962, 157.) feltételezi, hogy a *Ponciánus históriája* a 19. sz. második felében ponyvai közvetítéssel vált ismertté a bukovinai székelyek között. Ezzel szemben nem lehetetlen az sem, hogy *Heltai* Ponciánusa már a 16—17. században, tehát a Siculicidium előtt ismert volt Alsó- és Háromszéken. A két feltevés közötti különbség abból adódik, hogy a kandidátusi disszertáció megírása idején Dégh Linda még csak a bécsi kiadású *Ponciánust* ismerhette, a *Heltai*-féle kolozsvári kiadás első modern kiadása csupán 1976-ban jelent meg.

megjelenése óta (1894–96), úgy gondolom, közhelynek számít,³⁰ s sajátos, hogy az 1883-ban települt aldunai székely közösségektől gyűjtött meseanyagból viszont hiányzik.

Dégh Linda és *Forrai* Ibolya is figyelmeztet a vallásos ponyvák nagy számára. A Mária-legendák, Genovéva és Gergely pápa története, Szent Erzsébet legendája, valamint a Szent László legendák — hogy csak a legismertebbeket említsük — rendkívül kedveltek már Bukovinában, s az onnan kitelepült valamennyi székely közösségben, mint ezt *Dégh* Linda *Sándor* István és *Benedek* Katalin kutatásaiból is tudjuk.³¹ *Fábián* Margit írja László Márton halottaskönyvéről szólva, hogy ilyen természetű olvasmányokért többen is az egri ferences nyomdához fordultak, s meg is kapták a kért könyveket.³² De szállított számukra épületes olvasnivalót az erdélyi református egyház is, pl. *Szentimrei* Jenő *Verses magyar krónikáját*, melynek nyomait Györfi Rudolf repertoárjában találtuk meg.³³ Feltűnő a bukovinai székelyek gazdag Mátyás-mese- és mondahagyománya. Ennek nyomtatott forrásai csak részben kerültek elő. A *Magyar mese- és mondavilág* vagy a belőle készült *Mesék és mondák Mátyás királyról* és az említett *Verses magyar krónika* anyagából kétségtelenül válogattak, de emellett kellett hogy legyenek más Mátyás-olvasmányok is.³⁴

A bukovinai székelyek könyvkultúrájának vizsgálatát *Dégh* Linda, bár részletekbemenően foglalkozott vele, távolról sem merítette ki. Minden újabb mesemondó felbukkanása, különösen az olyan könyvszerető embereké, mint volt László Márton, Andrásfalvi György, Gáspár Simon Antal vagy Györfi Rudolf, olvasmányok egész sorát veti fel, a folklórjukkal foglalkozó kutatónak tehát előbb-utóbb alapos jártasságot kell szereznie a népi olvasmányok nehezen áttekinthető világában.

A mesékre jellemző, hogy bár elmondóik már 40 éve eljöttek Bukovinából, egy részük még mindig az ottani székely falvakban játszódik (emellett természetesen mai környezetük is tükröződik a szövegekben). A csöppet sem könnyű és kellemes múlt sokuk tudatában mesevilággá szépül. Egyes mesemondók, pl. *Fábián* Ágostonné, ezt mesemondói fogásként is alkalmazzá, hogy a bukovinai székelyek szétszórta élő utódaiban, hallgatóiban az amúgy is meglévő identitás és összetartozás érzését növelje. A résztéma kibontásához szükséges lenne az áttelepülés előtti bukovinai és a mai, tegnapi, tegnapelőtti itteni földrajzi, társadalmi és tárgyi háttér ismerete legalább olyan mértékben, amennyire az a

³⁰ *Benedek* Elek már a *Magyar mese- és mondavilág* utószavában (1894–96⁴, V/2 250.) ír róla, hogy országljárásai során találkozott paraszti mesemondókkal, akik a gyűjtemény korábbi kötetekben megjelent meséket mesélték el neki. Legújabbban 1983 őszén Görög Veronikának jelenlétében mesélt el egy nógrádvársányi mesemondó B. E. egyik kötetében olvasott meséket. E mesék széles körű hatását az első mesekötet megjelenése (1885) óta eltelt 100 év alatt úgyis szólva valamennyi mesegyűjtőnk, mesekutatónk tapasztalta. (Bukovinai székely vonatkozásban *Dégh* Linda 1955, 1960; *Sebestyén* Ádám 1979, 1981, 1983; *Kovács* Ágnes 1982.) A feltűnően nagy, országos hatás legfőbb oka kétségtelenül a mesék jó felépítése, szép stílusa, az MMMV kötetének a népi mesemondó gyakorlatához igazodó rendje, általános elterjedtségükhöz azonban minden kétséget kizáróan nagymértékben hozzájárult a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1904. szept. 1-i 2962. eln. sz. rendelete a népiskolai könyvtárak jegyzékének közzétételéről (Hiv. Közl. 1904. 20. sz. 368–383.), mely elrendeli a jegyzékbe foglalt könyvek — köztük B. E. Magyar mese- és mondavilágának — a kedvezményes megvásárlását az ország valamennyi állami és államilag támogatott népiskolájának, az újonnan létesített népiskolai könyvtárak számára, és a könyvcsomagok kiküldéséről központilag gondoskodik.

³¹ *Dégh* Linda 1962, 159. ff., *Sándor* István 1959; *Benedek* Katalin 1980.

³² *Fábián* Margit 1983, 2–3. A fontos adat átengedését ezúton köszönöm meg neki.

³³ *Szentimrei* Jenő (1927); *Sebestyén* Ádám 1981, 429.

³⁴ *Ujváry* Zoltán 1975, 168–175, a Mátyás mondákat *Kovács* Juli néni mondta el. Ld. *Sebestyén* Ádám 1979; 1981; *Fábián* Ágostonné 118., 120., 154. és *Györfi* Rudolf 5., 8. és 10. sz. meséjét, és azok jegyzeteit. *Benedek* Elek 1894–96; 1898; *Szentimrei* Jenő 1927.

mesékben tükröződik. Ebben a vonatkozásban előmunkálatokként szintén a Dégh Linda és a magam idevonatkozó megjegyzéseire utalhatok csupán.³⁵

Fábiánné a körülmények szerencsés összejátszása folytán és nem utolsósorban tehetséges mesemondása következményeképpen a mesével kapcsolatos folklórizmusnak, a bukovinai székely népmese városi környezetben való terjesztésének csaknem valamennyi lehetséges formáját megvalósította és ezzel reális szükségleteket elégít ki. Naponta mesél a kakasdi óvodában, gyakran meghívják nagyobbacska gyerekeknek mesélni a kakasdi, bonyhádi, szekszárdi iskolákba és gyermekkönyvtárakba, s olykor felnőtteknek is mesél pávakörben vagy öregek napközi otthonában Bonyhádon vagy Pakson. Munkahelyét, az óvodát kivéve, mindenütt felölti szép székely ünneplő ruháját, s gondosan vigyáz arra, hogy szép székely tájnyelvén a megfelelő korosztálynak a megfelelő mesét mondja el. Mint a Kakasdi Székely Népi Együttes mesemondója, rendszeresen fellép a fonójelenetben a színpadon, olykor szerepel a rádióban, ritkábban a tévében is. Meséi *Sebestyén Ádám* gyűjtésében jelentek meg először nyomtatásban a *Bukovinai székely népmesék* I–II. kötetében,³⁶ — ennek köszönheti voltaképpen hírnevét és a népművészeti mestere címet —, néhányuk gyakran hallható a rádióban, s kapható hanglemezen is,³⁷ és két kötetre való óvodásoknak ill. iskolásoknak szóló meséje megjelent szépen illusztrált meséskönyvként 45–50 000 példányban.³⁸ Legújabban szó van arról, hogy két meséjéből diafilm is készül.

Nem kevésbé sajátos és a maga nemében egyedülálló *Kóka* Rozália tevékenysége. A hadikfalvi származású fiatal tanítónő pályája kezdetén egy jeles mesemondó, Aranyosi Árpád meséinek összegyűjtésével és benyújtásával kereste és találta meg a kapcsolatot a néprajzkutatással, majd néhány évi iskolai munka után lakóhelyén, Érden, mely az utóbbi évek során fontos bukovinai székely központtá vált, asszonykórust szervezett. A kórus vezetőjeként előadóvá képezte ki magát, s jelenleg mesemondóként kórusával vagy anélkül, egyedül, egy népdalénekes vagy zenekar társaságában különböző bukovinai székely és moldvai csángó műsorokkal járja az országot, több ízben eljutott külföldre is. Meséket, mondákat, népszokásokat, népdalokat bemutató, felnőtteknek vagy gyermekeknek szóló műsorainak anyagát maga gyűjtötte össze a helyszínen vagy különböző hiteles székely népköltészeti gyűjteményekből. Tanítómestere az időközben elhunyt Simon Ferenc Józsefné a népművészet mestere, a kiváló moldvai székelyes csángó mesemondó és énekes asszony volt. Tőle nemcsak szövegeket gyűjtött, hanem magatartásformát, előadói modort is tanult. Családi hagyományból és gyűjtői tapasztalatból merítette azt a módot is, ahogyan a felnőtteknek szóló meséket gyermekek számára átalakítja: a több típusból kombinált hősmeséket alkotórészeikre bonja, ezáltal egyszerűbbé teszi őket. Ez nem azonos a Fábián Ágostonné eljárásával, aki ugyancsak a népi gyakorlat alapján vázlatosan, szigorúan a cselekményre koncentrálni mondja el gyermekeknek a felnőtteknek szóló nagy terjedelmű tündérmeséket.

Kóka Rozália jelenlegi előadóművészi és közművelődési tevékenységét több évi kísérletezéssel alakította ki. A pávakörrel színpadon lép fel felnőtt vagy gyermekhallgatóság előtt művelődési házakban, hagyományos népdalkórus-ta-

³⁵ Dégh Linda 1962, 180. ff., Kovács Ágnes 1981. 406. ff. (Sebestyén Ádám 1981. jegyzetelnek bevezetője).

³⁶ Sebestyén Ádám 1979, 1981.

³⁷ Fábián Ágostonné 1982.

lálkozókon, fesztiválokon. Önállóan az érvényben levő tantervbe illő rendhagyó irodalomórákat tart magyar nyelv és irodalomból, történelemből vagy énekből — kellemes, természetes énekhangja, s bizonyos zenei képzettsége is van — pedagógiai tapasztalatait is felhasználva. Műsorai tájnyelven hangzanak el. Az első mesét úgy választja ki, hogy annak kapcsán módjában legyen bemutatni a bukovinai székely, a moldvai székelyes csángó és az archaikus csángó, valamint a magyar irodalmi nyelv ill. köznyelv közötti különbségeket. Műsorai összeállításánál gondosan ügyel rá, hogy minél árnyaltabb képet adjon az általa oly jól ismert két, illetve három néprajzi csoport történetéről, egykori és mai életmódjáról, hiedelmeiről, legfőképpen pedig népköltészetéről és zenéjéről. A fellépések alkalmával használt ruhán, kosztümön mindig finoman jelzi — legtöbbször egy himzett inggel vagy blúzzal — a bukovinai székely vagy moldvai csángó jelleget, az asszonykórus ünnepi, a zenekar hétköznapi viseletben van. *Kóka* Rozália előadóművészként elnyerte a népművészet ifjú mestere címet, gyűjtőként megkapta a legjobb önkéntes gyűjtőnek járó *Sebestyén* Gyula-emlékérmet, kórusával megnyerte a „Két év Bartók és Kodály nyomában” című pályázatot.³⁹

A *Bukovinai székely népmesék* 3. kötetében szereplő Derék Károly, László Györgyné és Kovács Péter mesemondásán keresztül bemutatható a hagyományos falusi mesemondás, illetőleg az arra való igény három mai formája: Derék Károly nyomorék ember volt, a tolokocsiját körülvevő nagyobbacska gyermekeket tanította, szórakoztatta Zaicz Jánostól tanult meséivel. László Györgyné, a Kakasdi Egyetértés Téesz nyugdíjas dolgozója, ma is kijár a mezőre, és a pihenőidőben a vele együtt dolgozókat üdíti fel, mulattatja meséivel, melyeket a „régii öregektől” tanult Marosludason, ahol Hadikfalváról odatelepült szülők gyermekeként született. Repertoárja, saját bevallása szerint, kizárólag a szóbeliségből származik, vegyesen tartalmaz 19. sz.-i székely népköltési gyűjteményekből ismert, Perraultól a bukovinai székelyekhez ponyvaközvetítéssel eljutott és különböző tájakon gyűjtött, Benedek Elek által átdolgozott magyar népmeséket. Utóbbiak a szóbeliségben való több évtizedes tartózkodás során szemmel láthatólag módosultak a mesemondó és hallgatósága ízlésének, a helyi párhuzamoknak megfelelően. Kovács Péter néha-néha családja tagjainak vagy a hozzájuk járó barátoknak, szomszédoknak mesél. Gazdag tudásából legjobbnak látta *Sebestyén* Ádámnak a „mű kántorunknak” az erényes életre intő történeteit előadni, melyek jó része közvetve vagy közvetlenül a jegyzetekben megemlített olvasmányokból származik, s olyik bizony megkopott már emlékezetében.⁴⁰

A *Bukovinai székely népmesék* 4. kötete jól átgondolt és jól megszerkesztett formában, szemléletes módon zárja le a sorozatot. További 25 paraszti környezetben élő vagy élt mesemondó meséivel és személyiségével ismertet meg. Ezek nagy része még mindig andrásfalvi születésű, a másik három nagy bukovinai székely falut, Hadikfalvát, Istensegítset és Józseffalvát csak egy-két jelentősebb mesemondó képviseli mintegy jelezve, hogy az ő meséik bemutatásához is egy több kötetes gyűjtemény kellene. (A ma, részben a Hunyad megyei Csernakeresztúron, részben a dunántúli falvakban szétszórta élő Fogadjisten-beliek között jó mesemondók felkutatását már láthatólag önálló gyűjtői feladatnak te-

³⁹ Fábrián Agostonné 1984/a, 1984/b.

⁴⁰ Az elmondottakat Kóka Rozáliával folytatott beszélgetés alapján, engedélyével közlöm.

⁴¹ Sebestyén Ádám 1983.

kintette Sebestyén Ádám. S valóban, a gyűjtemény így is joggal viseli a *Bukovinai székely népmesék* címet.)

A negyedik kötet nemcsak átfogó voltával, a mesék és a mesemondók gazdagságával örvendeztet meg, hanem azzal is, hogy jó képét adja egy nagy falu mesevilágának, a mesék, a „beszédekkel” kapcsolatos ízlésének, érdeklődésének, mondanivalójának az 1930-as, 40-es évekből. Sebestyén Ádám elsődleges célja volt felidézteni a múltat, a régi Andrásfalvával kapcsolatos emlékeket mesemondóival. S az idős emberek, asszonyok szívesen kalandoztak el régmúlt fiatalságuk színhelyén, idézték fel, miben gyönyörködtek, mire akarták felhívni a figyelmet, mire akartak tanítani akkor. De azóta eltelt egy fél élet mai lakhe-lyükön, egy sereg dolgot átéltek, tapasztaltak, elolvastak azóta, s azért az is nyomot hagyott mesetudásukon, mögöttük azonban a fiatalság emlékképei sokkal élénkebb színekben ragyognak.

A mesemondók bemutatására megkértük Sebestyén Ádámot, hisz neki valamennyien személyes ismerősei, rokonai, barátai. Az olvasó számára a 25 mesemondó a mesék mögött álló közösséget jelképezi, amelynek tagjai hasonlóan, de mégis különbözőképpen látnak, gondolkodnak, éreznek és cselekszenek, és egymásra figyelve, egymást segítve élnek. Ezért tartom igen szerencsés befejezésnek a *Bukovinai székely népmesék* 4. kötetét, mert ennek az emberi közösségnek a meglétét jól érzékelteti.

A mesemondók vázlatosan ismertetett tevékenységével kapcsolatban a funkcióváltás, a szerepváltás jelensége jól megfigyelhető. Ennek háttereként nyilvánvalóan az egykori bukovinai és a mai dunántúli, magyarországi életforma megváltozását, s keretében az akkori ottani és a mai itteni mesemondási szükségleteket kell vizsgálóra vennünk. Az autárok, önellátó népi kultúrában a népmesék felnőttek és gyerekek szórakoztatását és épülését szolgálták, szolgálják még ma is: a különböző életkorú gyermekek és fiatalok számára a felnőttek nevelési eszköznek tekintik, az idősebb évfjártúak pedig emlékeiket, tapasztalataikat idézték fel segítségükkel. Városias környezetben a mesemondók inkább egy-egy népi, néprajzi csoport nyelvi, irodalmi értékeit kívánják megőrizni, bemutatni, befelé az öntudat növelése a cél: lám, ilyenek vagyunk, ezt tudjuk produkálni.

A hagyományörző faluban a mesemondó az egyszemélyes színház, a tanítómester szerepét töltötte be, aki kiváló nyelvérzékével tudatosan vagy öntudatlanul a tájnyelvet ápolta és gazdagította — a székelyek kiemelkednek az átlagból magas szintű és gondosan ápoltságukkal. — A „modern” mesemondó közösségének képviselője és szószólója,⁴¹ aki ha még az anyadialektus bemutatására is vállalkozik, egy korábbi kultúrfok őrizőjének tűnik környezetében, amely nagy léptekkel halad az urbanizáció, a városiasodás, a köznyelviesülés felé. Ezt támasztja alá Forrai Ibolya megfigyelése, mely szerint a bukovinai székelyek egymás között ma is tájnyelven beszélnek, s meséik, dalaik, dramatikus szokásaik is így hangzanak el, idegen környezetben azonban — a magyar köznyelvet használják.⁴² Penavin Olga tapasztalatai az egy nyelven belüli kétnyelvűségről, tehát arról a jelenségről, mikor valamely tájnyelven be-

⁴¹ Fábrián Agostonné és Kóka Rozália magatartását érdemes összevetnünk Benedek Elek, Tamási Aron és Tamás Menyhért magatartásával.

⁴² Forrai Ibolya megfigyelését hozzájárulásával közlöm. Itt mondok köszönetet adatai és megfigyelései átengedéséért. Segítése nélkül ennek a tanulmánynak sok hibája és hiányossága lett volna.

szélő közösség az anyatájnnyelvet és a magyar köznyelvet más-más funkcióban párhuzamosan használja,⁴³ itt is érvényesülnek és a nyelv állapotában és tárgyi világában is régies kultúrfokot őrző népmese részletekbe menő stílusvizsgálatára sarkallnak. Tanulságosak és a vizsgálatainkba is bevonhatók ehhez a témakörhöz Tamás Menyhért írásai, pl. nemrégén megjelent két regénye, melyben ezt a sajátos kétnyelvűséget különböző helyzetekben írói eszközként tudatosan alkalmazza.^{44a} legújabb regényében pedig maga teremtette költői nyelven a kosnai átkelést örökíti meg.^{44b}

Ortutay Gyula megfigyelése a magára maradt mesemondókról, akik hallgatóiktól elhagyatva éltek tovább hétköznapi életüket,⁴⁵ és gyakran még arról is elfelejtkeznek, hogy valaha mesemondással foglalkoztak, országos érvényű. A magyarországi bukovinai székely településeken azonban ez az állapot még nem következett be. Még azok a mesemondók is őrzik mesemondással kapcsolatos emlékeiket, s meséik nagy részét, akiknek csak ritkán van módjuk közönség előtt megszólalni, ha olykor töredezett vagy hiányos formában is. S ha néha alkalmuk van családi vagy baráti körben egy-egy „beszédet” el is mondani, ismét felelevenedik lelkükben az egykori nagy sikerű mesemondások emléke. Ez a mese, az elbeszélés művészete iránt való érdeklődés az utóbbi években meg is élénkült, hála a *Bukovinai székely népmesék* sorra megjelenő köteteinek és Fábiónné sikereinek. A mesegyűjtést tehát Forrai Ibolyával és Sebestyén Ádámmal, illetve Penavin Olgával és Zsók Bélával egyetértésben más székely közösségekben is érdemes folytatni. A meseszövegek rögzítésén túl különösen a mesemondók 19. század végi és mai szerepének, a népmesék 19. századi és mai életének a feltárása járna nagy haszonnal, de a népi kéziratokból és az emlékezetből feltárandó a két világháború közötti szakasza is.

Az elmondottakból talán azt szűrhetnénk le tanulságul, hogy ez a mesében gazdag, mintegy 15 000—20 000-es nagyságrendű néprajzi csoport, melynek közösségeiben a gyűjtés már száz éve folyik — a többek között olyan nagyszabásúak is, mint Ortutay Gyuláé, Dégh Lindáé Penavin Olgáé, Domokos Pál Péteré, Sebestyén Ádáma vagy Forrai Ibolyaé —, kultúrájának alapos megismeréséhez mennyi tennivalót, tevékenységi lehetőséget kínál még ma is mind a klasszikus néprajz művelője, mind a „jelenkutató” számára csak egyetlen népköltési műfajjal kapcsolatban is.

A tudományos célkitűzésen túl érdemes gondolnunk arra a tiszta gyönyörűségeire, melyet ezek a szépen, okosan elmondott mesék mindnyájunknak szereznek. A mesék nem kizárólag gyermekek szórakoztatására, tanítására valók. Ezt a mesemondók és a gyűjtők tudják legjobban. Ne restelljük hát mi felnőttek se kézbe venni ezeket a meseköteteket. Egy sokat próbált és bátran helytálló népcsoport tekint rajta keresztül vissza a múltra, s fogalmazza meg a mesék nyelvén élettapasztalatait és az utókornak szóló mondanivalóját. Hallgassuk, olvassuk figyelemmel, s többet fogunk belőlük kiolvasni az érdekes történeteknél, a puszta szavaknál. Hangosan olvasva a meséket előbb-utóbb megejt ben-

⁴³ Ld. erről Penavin Olga előadását és tanulmányát az első magyar–jugoszláv néprajzi tanácskozáson, ill. a tanácskozáson elhangzott előadásokat tartalmazó kötetben. *

^{44a} Tamás Menyhért 1983, a–b. Erre a jelenségre is Forrai Ibolya hívta fel a figyelmemet.

^{44b} Tamás Menyhért 1984.

⁴⁵ Ortutay Gyula 1960. I. 52–53.

nünket a nyelv szépsége is. Engedjük, hogy érvényesüljön ez a hatás, s ne próbáljuk olyan nagyon műveltnek érezni magunkat, mert mi már városiasan beszélünk. Tud így beszélni a mesemondók nagy része is, de ők azt akarják, hogy meséikkel együtt bukovinai székely tájnyelvük is fennmaradjon, s ezt csak helyeselni tudjuk.

KOVÁCS ÁGNES